

Rivna tingshus i Aska och Dals härad

Tings- och rådhusinventeringen 1996 – 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Tingshuset i Motala, Aska

1853–1910

Byggår: 1853

Tingsställe: 1853–1910

Övrigt: Huset var beläget vid Motala Gästgivaregård och stod på ofri grund på gästgivaregårdens mark. Husets utseende framgår av en brandförsäkringsbeskrivning (se TR-matr) från 1857. Huset var i två våningar, 30 1/4 alnar långt, 11 1/4 alnar högt och 16 1/2 aln brett under tak av tegel på latter. Väggarna var av timmer och nedre våningen innehöll tingssal, fyra rum och kök samt två förstugor. Övre våningen bestod av åtta rum och en förstuga. Alla golven var av plank och panelerna av bräder. Porslinskakelugnar fanns i alla rummen. Huset värderades till 7500 kr. Till tingshuset hörde en uthusbyggnad av timmer som innehöll vedbod, vagnbod och två hemlighus.

Huset revs 1963. I projektarkivet finns, förutom brandförsäkringsbeskrivningen, fotografier, planritningar och skisser på inredningsdetaljer.

Nya Lagberedningen 1884: Tingshuset, som befanns vara i ”godt skick”, var byggt i två våningar varav den nedre innehöll förstuga, sal, tre rum och kök samt den övre förstugan och åtta rum; varjämte på vinden fanns två rum. Å baksidan av huset fanns en utbyggnad som innehöll brandfritt arkivrum. Även särskild häktesbyggnad fanns.

Tingshuset i Motala, Aska

före 1781–1853

Byggår: före 1781

Tingsställe: slutet av 1700-talet–1853

Övrigt: Huset, som var ett tvåningshus i timmer, kommer till synes på en karta från 1781. Det är oklart när det uppfördes. Enligt en uppgift 1760 från C Fr. Broocman ”är ingenting mer än källaren i behåll under gamla tingshusbyggnaden.” Detta kan möjligtvis tolkas som om det nya tingshuset redan var uppfört eller höll på att uppföras vid denna tid. På en karta från 1848 syns ej ett spår av huset. Förklaringen lär vara att huset dessförinnan när det någon gång under 1800-talets första hälft kom ur bruk som tingshus, såldes till en verkmästare Dunder vid Motala Verkstad. Denne lät montera ned huset och timra upp det igen ett stycke norr om Motala Ström, just där bron går över till f.d. Engelfabrikerna. I huset drevs sedan ölservering i många år till dess klädesfabrikören Asp inköpte det och lät återuppföra det som arbetarbostad inom fabriksområdet.

Tingshuset i Motala , Aska

1680–mitten av 1700-talet

Övrigt: ”Motala Huus” uppfördes 1607-1611 av Gudmund Qvarnbyggare från Ervasteby.

Häradsrätten lär ganska tidigt ha hållit sina sammanträden huset. Huset var kort men högt och troligen byggt över en gammal grund, ”hertig Johans källare”. Hertig Johan, son till Johan III, deltog själv i rättskipningen i detta och var - i egenskap av länsherre- högsta instans. Efter Hertig Johans död utarrenderades huset delvis till krog; därav namnet ”Gästis”, som fortfarande lever kvar i kvarters- och gatunamn i området. Omkring år 1645 sägs Motala Huus (Gästis) ha varit så förfallet, att det då ansågs tillrådligt att istället hålla laga ting med allmogen i nybyggda SJökumla. Den där belägna tingsstugan var emellertid förfallen redan 1664. År 1673 flyttades tingsplatsen tillbaka till Motala Huus, nu troligen med ombyggd tingslokal, belägen vid Strömsbrons södra ände, på ungefär samma plats, som det gamla tingshuset stått. År 1680 lär en större reparation av tingslokalerna ha ägt rum. När det sålunda ombyggda Motala Huus vid mitten av 1700-talet upphörde att vara tingshus kom även denna byggnad att helt ingå i krogen på Gästisområdet.

Tingsstället i Vadstena, Dals-1907

Tingsställe: -1907

Tingshuset i Nyby, Dals 1750-

Tingsställe: 1750-

Övrigt: Tingsplatsen var Nyby i Väversunda.

Nya Lagberedningen 1884: Tingshuset, som befanns ”gammalt och mycket förfallet”, innehöll på nedre bottensal och två rum samt på vinden två rum, vilka dock var i sådant skick att de ej kunde användas.

Tingsstället i Örberga, Dals -1750

Tingsställe: -1750

Övrigt: Tingsplatsen var vid Örberga kyrka.

Litteratur i urval

Broocman CF, förord av Arne Malmberg *Beskrifning öfver the i Östergötland befintelige städer, slott, soknekyrkor, soknar, säterier, öfwerofficers-boställen, jernbruk och prästegårdar med mera* Stockholm Rediviva 1972

Knagg, Olle, ”Motalwm raettom thingxstadh”, *Östgöta Correspondenten*, 26.09.1910

Lundberg, Bengt, ”Lag och rätt i Mjölbytrakten” i *Östgöta Correspondenten* 740713

Motala musei- och hembyggsförening. Årsskrift. 1969-Motalabygd, s 58-61, och 1972-Motalabygd, s 39-41